

gracieuze manier van hardlopen. Hij won gouden medailles op de 400 en 800 meter op de Olympische Spelen van 1976. Tegenwoordig is Juantorena vice-president van Indep, het Nationale Sportinstituut. Hij is verantwoordelijk voor de programma's die cohesie moeten brengen tussen gezonde voeding, sportonderwijs en sportbeoefening. Hij vertelt hoe het instituut te werk gaat. 'We zenden een reeks tv-programma's uit om de bevolking te stimuleren meer groente en fruit te consumeren. Daarnaast hebben we programma's om iedereen aan het sporten te krijgen: zwangere vrouwen, kleuters, kinderen, jongeren en volwassenen.' Blijkbaar heeft dit beleid resultaat want Cuba is niet alleen een grote sportnatie, maar heeft ook een goede gezondheid: de gemiddelde levensverwachting is 76 jaar, de hoogste in Latijns Amerika en vergelijkbaar met rijke landen.

Betrapt op doping

De kamer van Juantorena is eenvoudig maar vol met foto's van de iconen van de revolutie van Castro. Naast medailles hangen er portretten van revolutionairen als Camilo Cienfuegos en Ché Guevara. 'Ik houd van mijn land en heb veel respect voor degenen die sport zo'n belangrijke rol hebben toegevoerd. Ché en Camilo hielden enorm veel van sporten omdat ze zagen hoe belangrijk sport voor de gezondheid van de mensen was,' zegt hij patriottistisch. Zijn retoriek doet soms denken aan hoe er vroeger in Oost-Europa over de sport werd gepraat. Maar daar is Juantorena het niet meer eens. 'In Oost-Europa speelde doping een belangrijke rol bij de sportsuccessen. Bij ons is de sport zuiver, vandaar ook onze weigering om sport te professionaliseren. In 1999 zijn enkele Cubaanse atleten betrappt op doping. Ze zijn door ons zwaarder bestraft dan door de internationale sportorganisaties: ze mogen nooit meer voor Cuba uitkomen.'

Immens sportcomplex

Opmerkelijk is het initiatief van Cuba om de kennis en ervaring in sport met andere ontwikkelingslanden te delen. Een paar jaar geleden nam Castro hoogstpersoonlijk het

initiatief voor de oprichting van het Internationale Instituut voor Sportonderwijs. Een garnizoen van de Cubaanse strijdkrachten werd omgebouwd tot een immens sportcomplex dat in februari 2001 officieel open ging. Het centrum is dertig hectare groot en heeft alle mogelijke sportfaciliteiten die maar denkbaar zijn. Momenteel verblijven 1202 studenten uit 72 landen uit Latijns Amerika, Azië en Afrika in het complex. Van hen is 39 procent vrouw. De leeftijd varieert tussen achttien en 23 jaar. Sinds vorig jaar is de opleiding ook toegankelijk voor Cubanen. De docenten en het ondersteunend personeel zijn allen Cubanen. De opleiding duurt vier jaar en de studenten krijgen er een diploma voor sportdocent, sporttrainer, lichamelijke rehabilitatiedocent of vrijetijdsdocent.

De verblijfskosten en de opleiding worden betaald door Cuba. Studenten krijgen van het instituut een toelage van honderd Cubaanse peso's per maand als zakgeld. Het complex heeft faciliteiten waar Cubaanse studenten en scholieren van zouden dromen. Een goed gevulde cafetaria, een kliniek, bibliotheek en een internetcafé. Bovendien worden er drie maaltijden per dag verstrekt. De televisies in de

eetzalen kunnen buitenlandse zenders per satelliet ontvangen. Dit is eveneens een unicum op Cuba.

Public relations stunt

Bij een rondgang op de school zeggen studenten unaniem dat ze heel blij zijn met deze opleiding. 'Zelfs in het relatief welvarende Uruguay bestaat zo'n opleiding niet,' zeggen drie studenten uit dat land. Waarom doet Cuba zo'n moeite? Deze vraag houdt ook hen bezig, maar ze hebben er geen antwoord op. Rafael Martinez Escalona, hoofd van de afdeling internationale zaken van het Instituut, ontkent dat het een public relations stunt is nu Cuba politiek gezien steeds meer geïsoleerd raakt. 'Hier zijn studenten uit landen waarmee wij geen diplomatieke relatie hebben. Uruguay en Colombia hebben Cuba veroordeeld op internationale fora. El Salvador heeft de betrekkingen met Cuba verbroken. Toch zijn er studenten uit deze drie landen hier.' Dat is waar, maar toch blijkt bij navraag de grootste groep studenten uit Venezuela te komen. Dit kan niet geheel toevallig zijn: het land van president Hugo Chavez is momenteel de leverancier van goedkope olie aan Cuba en politiek dé grote steunpilaar van Castro. ■

Les op het Internationale Instituut voor Sportonderwijs

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING VANUIT HET ZUIDEN

Een nieuwe wind in Zuid-Afrika

TEKST EN FOTO'S:
ROB BURKHARD

Vrijwilligerswerk. Of het nu de behoefte is iets zinvol te doen of te werken aan jezelf, in Nederland heeft iedereen wel een voorstelling bij deze term. Mensen zijn zelfs bereid naar andere continenten af te reizen. Noord helpt zuid, dat is zo'n beetje de gangbare opvatting als het gaat over deze vorm van ontwikkelingssamenwerking. Maar wat is de status van vrijwilligerswerk in het zuiden? Bestaat er ook zoiets als zuid-zuid-samenwerking? Of zelfs zuid-noord-samenwerking? **Rob Burkhard** bezocht de Zuid-Afrikaanse ontwikkelingsorganisatie SCORE en hun Afrikaanse sportvrijwilligers.

In 1990 bezocht een Amerikaanse atlete een van de sloppenwijken (townships) in de buurt van Kaapstad. Geshockeerd door het totale gebrek aan sportactiviteiten en faciliteiten besloot ze een organisatie op te zetten die sportvrijwilligers zou werven en plaatsen in achtergestelde gemeenschappen. Het was dit initiatief dat zou uitgroeien tot SCORE, een organisatie die jaarlijks tientallen sportvrijwilligers vanuit Afrika en de rest van de wereld onderbrengt in gemeenschappen in Zuid-Afrika, Namibië, Zambia en Zimbabwe. Een organisatie ook die tot de pioniers behoort op het gebied van sport en ontwikkelingssamenwerking. Nederland is altijd een prominente financier van SCORE geweest en vele tientallen Nederlandse sportvrijwilligers zijn de afgelopen jaren voor SCORE actief geweest. De doelstelling van SCORE is de algemene ontwikkeling van achtergestelde gemeenschappen in Zuidelijk Afrika door middel van sport. Sport als middel om het gemeenschapsgevoel van mensen te bevorderen. Sport als middel om traditionele rassenscheidingen te doorbreken. Sport als middel om de gezondheid en mentale kracht van Afrikanen te stimuleren. En sport om de positie van vrouwen te verbeteren.

EIGEN WERKWIJZE

Vanaf het eerste begin speelden 'noordelijke' vrijwilligers een sleutelrol. Jonge mensen met een duidelijke sportachtergrond, afkomstig uit Europa en de Verenigde Staten, moesten hun kennis zien over te brengen op de lokale bevolking: op leraren, clubleiders en iedereen die zich geroepen voelde om wat met sport te onder-

nemen. Het was pionierswerk maar langzamerhand ontwikkelde SCORE een eigen werkwijze. De vrijwilliger woont in bij een lokaal gastgezin. SCORE betaalt de helft van de kosten, de gemeenschap de andere helft. De vrijwilliger stimuleert sportactiviteiten maar doet dat in principe alleen in directe samenwerking met iemand van de lokale gemeenschap. Verder probeert de vrijwilliger te helpen bij het opzetten van een lokale sportraad. Daarbij gaat het om lokale vrijwilligers die een overkoepelend orgaan vormen dat verantwoordelijk is voor de sportactiviteiten en het onderhoud van fysieke sportvoorzieningen. Op deze manier moet sport een blij-

'De traditionele relatie tussen donor en ontvanger moet worden bijgesteld'

vende plaats in de gemeenschap krijgen.

In eerste instantie was SCORE een grotendeels witte organisatie. Maar gaandeweg kwamen er heel voorzichtig Afrikaanse vrijwilligers bij. Het was het begin van een trend die zich heeft doorgezet en die heeft geleid tot de huidige vrijwilligersbezetting van SCORE: vijftig procent van de vrijwilligers is Afrikaans, vijftig procent komt uit de rest van de wereld. Het idee van zuid-zuid-uitwisseling lijkt eenvoudig. Door een Afrikaanse vrijwilliger in een gemeenschap te plaatsen profiteert Afrika dubbel. De gemeenschap leert van de vrijwilliger en de vrijwilliger ontwikkelt zich verder en kan zijn kennis en ervaring weer gebruiken in zijn eigen Afrikaanse omgeving. Maar de ideeën van SCORE reikten nog verder. In 2002 werden via SCORE voor het eerst vier Afrikanen uitgezonden naar... Noorwegen! Het begrip zuid-noord-samenwerking was geboren.

STEREOTYPERINGEN

Stefan Howells is sinds de oprichting betrokken bij SCORE. Eerst als coördinator, later als directeur van SCORE Zuid-Afrika, en tegenwoordig als directeur van SCORE International. Opgegroeid als blanke Zuid-Afrikaan in Johannesburg, vertrok hij als tiener met zijn ouders naar de Verenigde Staten. Daar ontdekte hij, zoals zo veel andere Zuid-Afrikaanse emigranten, voor het eerst wat er in zijn eigen land aan de hand was. Dat was voor hem een pijnlijke ervaring. Net zo pijnlijk was de ontdekking dat racisme in de Verenigde Staten ook een diepgeworteld fenomeen was. Het zou zijn wereldbeeld bepalen en zijn behoefte om bij te dragen aan gelijkwaardigheid tussen mensen op deze wereld. Al snel na de oprichting van SCORE ontstond het idee om ook Afrikaanse vrijwilligers te werven. David Morala had de primeur. 'En heel lang is hij ook de enige geweest', zegt Howells. De oorzaak had een financieel karakter. Howells: 'De noordelijke vrijwilligers betaalden om als vrijwilliger in Afrika aan de slag te kunnen. Maar van Afrikanen

De helft van de vrijwilligers van SCORE komt uit Afrika, de andere helft uit de rest van de wereld

'Iedereen was zo verlegen en gesloten'

Naast het plaatsen van Afrikaanse vrijwilligers in Afrika zelf, wil SCORE zich ook richten op zogeheten zuid-noord-uitwisseling. In 2002 vertrok de eerste lichte Afrikaanse vrijwilliger van SCORE naar Noorwegen. Het gaat daarbij om een wederzijds leerproces, benadrukt Stefan Howells. 'Natuurlijk hebben onze Afrikaanse vrijwilligers in Noorwegen veel opgestoken wat hen nu in hun eigen leven van pas komt. Maar andersom heeft Noorwegen ook geprofiteerd. Veel Noren die met onze vrijwilligers werkten, hadden nog nooit in hun leven betekenisvol contact gehad met Afrikanen. Noorwegen heeft ook zijn problemen met immigrantengroepen. Als onze uitwisseling heeft bijgedragen aan een beter wederzijds begrip, dan kan ik dat alleen maar als uiterst waardevol zien.'

Kwezikazi Quivile (22 jaar) en **Lucinda van den Heever** (24 jaar) behoorden tot de eerste lichte Afrikaanse vrijwilligers die via SCORE naar Noorwegen konden gaan. Ze brachten daar acht maanden door: Lucinda in een klein dorpje op het platteland, Kwezikazi in de stad Bergen. Beiden waren ze bevreesd voor het klimaat en voor het feit dat ze als enige

Afrikaan in een Noorse leefomgeving terecht zouden komen. Uiteindelijk was het echter niet het klimaat, noch het gebrek aan andere Afrikanen wat hen zwaar zou vallen. Het waren de Noren zelf die de cultuurshock veroorzaakten. 'Iedereen was zo verlegen en gesloten', vertelt Kwezikazi. 'Als ze zich eenmaal openden, was het oké. Maar hemeltje, het was hard werken om ze aan de praat te krijgen.' Ook voor Lucinda was de

Twee Zuid-Afrikaanse vrijwilligers in het verre noorden

geslotenheid van de Noren de grootste bron van zorg. 'Ik leefde in een klein dorpje, waar eigenlijk geen mensen van mijn leeftijd woonden. Het leek wel alsof niemand wilde praten. Uiteindelijk werd er via via een vriendin voor mij geregeld: een vrouw van 38. Zij was uiteindelijk mijn belangrijkste vriendin.' Als sportvrijwilligers verbazen Kwezikazi en Lucinda zich nog steeds over de uitge-

breide sportfaciliteiten in Noorwegen. 'Ik heb nog nooit zoveel ballen bij elkaar gezien, als op het schooltje waar ik werkte', zegt Lucinda. 'Tijdens de lessen kon iedere leerling met zijn eigen bal oefenen! Een schril contrast met de situatie in een gemiddelde Zuid-Afrikaanse gemeenschap. Het enige wat we in Noorwegen nodig hadden was tijd. Voor de rest was alles aanwezig.'

De impact die de Noorse ervaring op hen heeft gehad is veelzijdig. Lucinda heeft een aantal Noorse lesconcepten overgenomen die ze nu in Zuid-Afrika toepast. Ze is hier erg enthousiast over. 'In feite heeft mijn ervaring in Noorwegen mijn huidige werk gecreëerd.' Kwezikazi heeft zich met name laten inspireren door het werken met Noorse vrouwen. 'Het was indrukwekkend om te zien hoe in Noorwegen vrouwen veel vaker een verantwoordelijke positie hebben. Het heeft me gesterkt in mijn opvatting dat ik me als vrouw door niemand iets hoeft te laten vertellen.' Lucinda werkt momenteel (gedeeltelijk betaald) voor SCORE in Kaapstad. Kwezikazi is op vrijwillige basis teamleidster van de SCORE-vrijwilligers in de provincie Eastern Cape.

Kwezikazi Quivile

Lucinda van den Heever

zelf konden wij dit niet vragen. Pas toen er vanuit Nederland fondsen werden verstrekt, konden we voor het eerst Afrikaanse vrijwilligers inschakelen.'

Howells is tevreden met de huidige verdeling van vijftig procent noordelijke vrijwilligers en vijftig procent Afrikanen. 'Het principe van uitwisseling blijft voor ons uiterst belangrijk. We streven er daarom niet naar om alleen nog maar met Afrikaanse vrijwilligers te werken. Het gaat erom dat mensen in aanraking komen met andere culturen en dat vooroordelen verdwijnen. Ook vrijwilligers uit Zuid-Afrika zelf plaatsen wij daarom altijd in een andere regio. Ze moeten terugkeren naar hun land of gebied en daar begrip kweken voor de regio waar zij zijn geweest.' Howells ziet wel verschillende beweegredenen van noordelijke en Afrikaanse vrijwilligers. 'Over het algemeen denk ik dat voor de noordelijke vrijwilligers de Afrika-ervaring een behoefte is aan avontuur en een waardevolle aanvulling op hun CV. Afrikanen hebben te maken met een veel moeilijkere arbeidsmarkt. Voor hen zal eerder meespelen dat vrijwilligerswerk de kansen op een baan vergroot. Sommige motieven zullen niet gecommuniceerd worden. Misschien spelen huisvesting en voedsel ook wel een rol voor een aantal, ik maak me daar geen illusies over. Wat voor ons telt is dat de vrijwilligers gekwalificeerd zijn om te doen wat van hen verwacht wordt.' Wel blijkt het moeilijker om Afrikaanse vrijwilligers in de verschillende projecten te plaatsen, heeft Howells gemerkt. 'Het komt soms voor dat gemeenschappen niet zaten te

wachten op een Afrikaanse vrijwilliger. Traditioneel heerst nog vaak de opvatting dat je van een Europeaan meer kunt leren dan van een Afrikanen. Wij proberen deze stigma's te doorbreken.'

HERDEFINIËRING

Howells is tevreden met de ontwikkelingen binnen SCORE. Geheel in lijn met de professionalisering van de ontwikkelingssamenwerking, wordt ook van SCORE steeds meer gevraagd om resultaten van het werk te kunnen tonen. Howells is daar niet bang voor. 'Onze uitwisseling draagt bij aan de ontwikkeling van de gemeenschappen die we willen stimuleren. Ik vind wel dat ontwikkelings-samenwerking aan een herdefiniëring toe is. De traditionele opvatting is dat het noorden het zuiden helpt en dat het noorden de antwoorden voor het zuiden heeft. Wij gaan hier tegenin. Als wij als zuidelijke ontwikkelingsorganisaties en zuidelijke landen meer op één lijn kunnen komen, dan hebben wij het noorden ook veel te bieden. In mijn ogen moet de traditionele donor-ontvanger-relatie worden bijgesteld. Wij hebben niet de financiële middelen, maar wij hebben wel ervaring te bieden. Intellectueel kapitaal, als je het zo wilt noemen. Andere organisaties kunnen onze kennis bijvoor-

'Ga me niet vertellen dat sport geen middel is om mensen te bereiken'

beeld inkopen. Wij willen niet dat delen van onze handboeken zonder toestemming of bronvermelding in Europese handleidingen verschijnen. Wij willen hiervoor naar behoren worden beloond. En dat is iets wat het noorden zou moeten ondersteunen.'

HOLISTISCHE BURGERS

Howells heeft zelf door de praktijk van het werk gezien welke rol sport kan spelen in achtergestelde gemeenschappen. Op de vraag of honger en HIV/aids geen grotere prioriteit dan sport behoren te krijgen, antwoordt hij gedecideerd. 'Luister, zelfs de Verenigde Naties erkennen het recht van kinderen om te spelen. Wij proberen mensen tot holistische burgers om te vormen en ik ben ervan overtuigd dat sport daarbij een prachtig middel is. Door sport te beoefenen leren kinderen allerlei kwaliteiten en vaardigheden die ze in hun dagelijkse leven nodig hebben. Met sport bereiken wij mensen. Ik zag eens een jongetje voetballen. Plotseling viel hij flauw, midden op het veld. Later vroeg ik aan hem hoe het kwam. Hij had al bijna een dag niet gegeten. 'Maar ik hou zo van voetballen', zei hij. In de kleinste dorpjes van Zuid-Afrika vind je wel een voetbalveldje. Miljarden mensen kijken naar het WK voetbal. Ga me niet vertellen dat sport geen middel is om mensen te bereiken.' ■

'Netball', de populairste sport onder vrouwen in Zuid-Afrika

Afrikaanse vrijwilligers in Zuid-Afrika

Kaapstad. Het trainingsveld van voetbalclub Santos, een goede middenmoter uit de Zuid-Afrikaanse 'eredivisie', ligt er verregend bij. De training is afgelopen en een voor een komen de voetballers uit de kleedkamer tevoorschijn. Het wachten is op David Morala Notoane, sinds 1993 als profvoetballer actief voor Santos, maar ook de allereerste zwarte Afrikanen die zich op vrijwillige basis heeft ingezet voor SCORE.

Morala komt als laatste uit de kleedkamer. Een jongen met de 'looks'. Het eerste half uur is hij bezig met het afhandelen van telefoontjes en smsjes. Maar dan start hij zijn glimmende auto en in het café, een paar blokken verder, begint hij te vertellen. Het eerste contact met SCORE ontstond op het sportveld. Morala zag een aantal Europese vrijwilligers op het sportveld waar hij zelf stond te voetballen. Nieuwsgierigheid en vriendschap waren de aanleiding voor hem om aansluiting te zoeken. 'Deze mensen

'Ik was Zuid-Afrikaan maar had geen land om trots op te zijn.'
David Morala Notoane [34]

kwamen van zo ver om een bijdrage te leveren aan mijn land, dat ik automatisch het gevoel kreeg dat ik ook iets moest doen.' Hoewel hij altijd op adhoc basis vrijwilliger bij SCORE is geweest, heeft hij in de praktijk een sleutelrol vervuld, met name in de tijd rond 1993. Door de moord op de zwarte leider Chris Hanani en de daaruit voortvloeiende onrust in Zuid-Afrika en het geweld in de townships, zakte het toenmalige vrijwilligersprogramma van SCORE volledig in. De noordelijke vrijwilligers vertrokken en Morala bleef als enige over met de toenmalige coördinator, Stefan Howells. Met de terugkeer van de rust kwamen ook de noordelijke vrijwilligers weer terug. Het was leerzaam voor Morala met hen samen te werken. Wat hem het meest opviel was hoe trots deze vrijwilligers waren op hun eigen land. 'Ik was Zuid-Afrikaan, maar ik had geen land om trots op te zijn.' Met de professionalisering van de Zuid-Afrikaanse voetbalcompetitie begon ook het schema van

David Morala Notoane

Morala steeds drukker te worden. Aanleiding voor hem om in 1996 te stoppen met zijn activiteiten voor SCORE.

Witte stadskern

Op circa 250 kilometer afstand van Kaapstad ligt Riviersonderend, een klein plaatsje zoals er zovelen zijn in Zuid-Afrika. Een overwegend witte stadskern met daaromheen de kunstmatig en geïsoleerd aangelegde wijken voor de zwarte en de gekleurde bevolking. In een van deze gemeenschappen is Harikile Mausa actief als sportvrijwilliger. Op de lagere school probeert hij de leraren te stimuleren om sport en recreatie structureel in het lesprogramma op te nemen.

'Ik ben hier voor de sport, niet voor de politiek.'
Harikile Mausa, 'Hariks' [25]

Hariks komt uit Zimbabwe en is nog maar net een week aan de slag. Maar hij voelt zich welkom. Hij is niet de eerste vrijwilliger, dus de mensen weten wat hij hier komt doen. Toch had Hariks zo zijn zorgen voordat hij naar Zuid-Afrika vertrok. Als eigenaar van een kapperszaak moest hij het zo zien te regelen dat zijn broer de leiding van zijn zaak voor een jaar zou overnemen. Een risico, maar

de motivatie om als sportvrijwilliger naar Zuid-Afrika te gaan was groot. 'Ik eet sport, ik drink sport, ik droom sport', zegt hij grijnzend.

Naast zijn werk als kapper was Hariks al op verschillende manieren actief als vrijwilliger op het gebied van sport. Toen hij voor het eerst over SCORE hoorde en de mogelijkheid om uitgezonden te worden, hoefde hij dan ook niet heel lang na te denken. Intussen heeft Hariks de eerste indrukken opgedaan van hoe de zwarte, de gekleurde en witte gemeenschappen met elkaar omgaan. Of liever gezegd, niet met elkaar omgaan. Met name de witte gemeenschap is moeilijk bereikbaar. 'De politieke ontwikkelingen in Zimbabwe liggen ook gevoelig bij de witten hier en maken het niet gemakkelijker voor mij. Maar ik ben hier voor sport, niet voor politiek', aldus Hariks. Daarom blijft hij ook stevast toeschouwer bij de rugbywedstrijden in de witte gemeenschap. 'Ze beginnen al aan mij te wennen', zegt Hariks. 'De volgende stap is het organiseren van Interplay-toernooi, een sportevenement waarbij alle gemeenschappen deelnemen, ongeacht hun huidskleur.'

Gekleurd gastgezin

Augustin komt uit Zambia. Ook hij werkt in een omgeving waar de verschillende rassen in afzonderlijke gemeenschappen leven. Maar zijn situatie is uniek. Hij leeft in een gekleurd gastgezin, terwijl hij voornamelijk in de zwarte gemeenschappen werkzaam is. Over en weer krijgt hij vragen. 'Wat? Woon je bij kleurlingen in huis?' Of: 'Wat doe je toch de hele dag bij die zwarte mensen?' Na een maand in Steynsburg in de Eastern Capeprovincie realiseert

Mandla Neku met zijn cricketteam

Augustin zich al dat hij als buitenstaander een bruggenbouwer is en op zijn manier een deel van de vooroordelen kan wegnemen. Hoewel hij van huis uit katholiek is, gaat Augustin regelmatig op zondag met zijn gastgezin naar hun protestantse kerk. Een goede

'Wat doe je toch de hele dag bij die zwarte mensen?'
Augustin Musonda [33]

manier om te integreren, vindt hij. Ook de lokale talen zal hij moeten leren om goed te kunnen integreren. De kleurlingen spreken Afrikaans, terwijl in de zwarte gemeenschap Xhosa de voertaal is. Een van de meest indringende ervaringen van Augustin was de opmerking van een zwart jongetje. Waarom praat je Engels, je bent toch geen blanke? 'Dat deed me realiseren dat de mensen hier helemaal niet begrijpen dat ik als zwarte Afrikaan uit een ander land kom, waar het heel gebruikelijk is om Engels te praten.'

Taalprobleem overbruggen

In de buurt van Volksrust in de provincie van Mpumelanga werkt Mandla Neku. Mandla is een Zuid-Afrikaan. Een Xhosa in Zulu-gebied. Net als de vrijwilligers uit de andere Afrikaanse landen heeft hij een taalprobleem te overbruggen. Maar meer dan dat heeft hij ook de vooroordelen van de plaatselijke bevolking tegen zijn eigen Xhosa-volk moeten bestrijden. 'Xhosa's staan hier bekend

als praatjesmakers, leugenaars. Ze vertrouwen ons niet. De president is ook een Xhosa. Daarom krijgen wij altijd de schuld als er iets mis is in dit land.' Omdat Mandla bovendien de eerste SCORE-vrijwilliger was in deze gemeenschap had hij het nodige vertrouwen op te bouwen.

Intussen heeft hij zijn plaats verworven in de gemeenschap. De leraressen van de basisscholen praten enkel met lof over hem: 'Wij zijn hier alleen maar met vrouwen. Wij wisten echt niet hoe

'Mensen zien Zuid-Afrika als de Verenigde Staten van Afrika'
Justice Ngoma [23]

je kinderen iets over voetbal of cricket bij konden brengen. Daarom zijn we zo blij met Mandla.' Toch valt er nog veel werk te verrichten. Het feit dat Mandla even later in zijn eentje een cricket-training staat te geven, zonder dat een van de leraressen ook maar in de buurt staat, betekent dat de overdracht van zijn kunde op de lokale gemeenschap nog niet is gewaarborgd.

Opdoen van ervaring

Justice heeft als Zuid-Afrikaan zijn vrijwilligerstaak in Zimbabwe verricht. De belangrijkste reden voor hem om als vrijwilliger naar

Augustin Musonda

Zimbabwe te gaan, was het opdoen van ervaring. Naar de universiteit is hij nooit gegaan. Daarom leek sportvrijwilliger de uitgelezen manier om ervaring op te doen. 'Uiteindelijk wil ik mijn ervaring gebruiken om in mijn eigen gemeenschap sportverenigingen en organisaties op te zetten.'

Nog steeds verbaast hij zich over de lange rijen die in Zimbabwe de normaalste zaak van de wereld zijn. 'Je staat in de rij voor de bus, voor de bank, voor het toilet. De hele dag moet je wel ergens voor in de rij staan.' Maar net zo verbaasd was Justice over de ontspannen manier waarop de Zimbabweanen hiermee omgingen. Minder gemakkelijk waren de reacties op zijn Zuid-Afrikaanse afkomst. 'Mensen in Zimbabwe blijven Zuid-Afrika als de Verenigde Staten van Afrika zien. En altijd dachten ze dat ik als Zuid-Afrikaan automatisch ook rijk moest zijn.' Ook het principe van vrijwilligerswerk was moeilijk uit te leggen. 'De Zimbabweanen dachten dat ik gewoon betaald werd voor wat ik deed en dat ik stiekem mijn geld verborgen hield.' Dit alles heeft ertoe geleid dat Justice uiteindelijk niet veel echte vrienden heeft overgehouden aan zijn tijd in Zimbabwe.

Intuïtieve communicatie

Sydney is zelf afkomstig uit Zimbabwe en hij weet hoe Zimbabweanen opkijken naar Zuid-Afrika. Maar hij relateert. 'Ieder land heeft weer een ander land waar het naar opkijkt', zegt hij. 'Zoals Zimbabwe opijkt naar Zuid-Afrika, zo kijkt Zuid-Afrika misschien weer op naar de Verenigde Staten of Europa.'

Sydney werkt in Marapyane, een kleine gemeenschap in de provincie Limpopo. Al vrij snel merkte hij dat de mensen opkeken naar hem vanwege zijn ervaring. Het nadeel hiervan is dat de mensen graag alles aan hem overlaten. 'De grootste uitdaging is om de mensen hun eigen manier te laten vinden om sportactiviteiten te organiseren. Ik wil niet dat ze het mij maar laten doen. Als ik volgend jaar hier vertrek, wil ik dat ze zelfstandig sportactiviteiten organiseren.'

'Europeanen communiceren op een andere manier'
Sydney Mangweka [21]

Zoals de meeste Afrikaanse vrijwilligers moet Sydney de taalproblemen overbruggen. Engels biedt slechts gedeeltelijk een oplossing. 'Als ik Engels spreek, moet ik gebroken Engels spreken, anders begrijpen ze me niet.' Maar belangrijker voor Sydney is zijn intuïtieve communicatie. 'Een lach en een traan zijn universeel. Dat begrijpen de mensen overal ter wereld.'

Sydney heeft enige ervaring in het werken met Europese vrijwilligers. Ook daarbij is communicatie het sleutelwoord. 'Ik heb veel geleerd van de Europeanen, met name op het gebied van planning. Maar ik heb ook geleerd dat Europeanen anders communiceren. Zeer direct. Soms schrik je gewoon. Wij Afrikanen hebben, denk ik, een vriendelijkere manier om dingen duidelijk te maken.' ■

BELEIDSAMBTENAAR EN OUD-SCORE VRIJWILLIGER JACKSON MOETJIE

'Afrikaanse vrijwilligers zullen eerder hopen op een vaste baan'

Jackson Moetjie

Jackson Moetjie werkt bij Sports & Recreation South Africa (SRSA), oftewel het Zuid-Afrikaanse Ministerie van Sport en Recreatie. Als senior beleidsambtenaar is hij medeverantwoordelijk voor de ontwikkeling van het nationale sportbeleid en is hij medeauteur van het zogenaamde 'White Paper', een beleidsdocument waarin de belangrijkste Zuid-Afrikaanse beleidsprioriteiten en doelstellingen op het gebied van sport en recreatie staan vastgelegd. Voordat hij zijn ambtelijke loopbaan begon, is Moetjie bijna twee jaar als vrijwilliger actief geweest bij SCORE.

Wat waren uw persoonlijke ervaringen als vrijwilliger?

'In theorie is het de bedoeling dat de SCORE-vrijwilliger een sportraad helpt oprichten, een soort overkoepelend orgaan dat vanuit de gemeenschap verantwoordelijk is voor alles op het gebied van sport. Mijn ervaring was echter dat het soms onmogelijk is om scholen en gemeenschap op één lijn te krijgen. Als de vrijwilliger vertrokken is, gebeurt er soms niets meer. Scholen en gemeenschap vormen lang niet altijd één geheel. Soms komen de leraren uit andere gemeenschappen en hebben ze na hun lesuren helemaal niets meer met de gemeenschap te maken. Met andere woorden, het is niet altijd duidelijk wie of wat de gemeenschap vertegenwoordigt.'

Welke verschillen ziet u tussen noordelijke en Afrikaanse vrijwilligers?

'Ik denk dat de motieven van Afrikaanse vrijwilligers anders zijn dan die van noordelijke vrijwilligers. Onze economische en culturele achtergrond brengt andere verwachtingen met zich mee. Afrikaanse vrijwilligers zullen eerder hopen op een vaste baan. Ze komen vaker uit een situatie waarbij vrijwilligerswerk een vooruitgang betekent ten opzichte van hun huidige leef-situatie. De noordelijke vrijwilligers hebben een andere achtergrond. Het werk als vrijwilliger sluit meestal naadloos aan bij hun opleiding. Na hun werkperiode als vrijwilliger keren ze weer terug naar hun land en hebben ze praktijkervaring opgedaan, die ze kunnen gebruiken in hun nieuwe baan.'

Bedoelt u dat de Afrikaanse vrijwilligers na hun vrijwilligerswerk minder goed aansluiting vinden op de arbeidsmarkt?

'Sommige Afrikaanse vrijwilligers hebben mijns inziens minder duidelijk een sportachtergrond dan de noordelijke vrijwilligers. Daarom lopen zij het risico dat ze na hun vrijwilligerservaring moeilijk werk zullen vinden en erachter komen dat ze een richting zijn ingeslagen die het vinden van een baan helemaal niet makkelijker maakt. Het combineren van sport en werk in Afrika blijft moeilijk, en uiteindelijk weegt in Zuid-Afrika opleiding nog steeds zwaarder dan ervaring. Ervaring zonder papieren levert niets op. Verder zal een Afrikaanse vrijwilliger in tegenstelling tot een noordelijke vrijwilliger niet snel kritiek geven, of vertellen over de problemen waar hij mee zit. De uitgangspositie is anders. Je kunt het zelf wel bedenken. Een Europese vrijwilliger komt hier en moet een bepaald bedrag betalen om geplaatst te worden in een gemeenschap. Dit brengt wel met zich mee dat als hem iets niet zint, hij dat zonder problemen zal zeggen. In het ergste geval kan hij gewoon naar huis keren. Afrikaanse vrijwilligers betalen niet. Zij hebben niet altijd een veilige thuishaven en zullen dus twee keer nadenken voordat ze hun mond open doen.'

Welk advies zou u de Afrikaanse vrijwilligers meegeven?

'Ik zou iedere Afrikaanse vrijwilliger aansporen heel goed na te denken over wat hij uit zijn vrijwilligerservaring wil halen. Voor mij was de ervaring bijvoorbeeld zeer waardevol. Ik volgde een studie op het gebied van sport en mijn werk als vrijwilliger bood mij precies de ervaring die ik nog nodig had. Maar ik heb ook een Afrikaan gekend die als sportvrijwilliger dacht wat extra's te kunnen sparen. Hij deed het voor het zakgeld. En dan zit je dus op het verkeerde schip!' ■

NIEUWSEN PLATFORM

SAMENSTELLING EN TEKST: HELGA VAN KAMPEN

Paralympische sport krijgt nieuwe impuls

FOTO: ROEL BURGSTER

Jane Mandeau krijgt ondersteuning bij haar voorbereiding op de paralympics in Athene

In mei 2003 heeft de NCDO in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken een fonds opgezet dat sport voor gehandicapten in ontwikkelingslanden moet stimuleren. Het fonds zal de deelname van sporters uit ontwikkelingslanden aan de Paralympics 2004 in Athene – de Olympische Spelen voor sporters met een beperking – kwantitatief en kwalitatief een impuls geven, en sport voor gehandicapten in ontwikkelingslanden als een normale en gezonde bezigheid stimuleren. De eerste activiteiten hebben al financiële ondersteuning uit het fonds ontvangen.

Zo vond van zes tot negen november 2003 in Roermond een symposium plaats ('The Fine Art of Adapted Coaching') waaraan door ondersteuning uit het fonds ongeveer twintig coaches/trainers uit ontwikkelingslanden konden deelnemen.

Het symposium werd georganiseerd door de Stichting Promotie Gehandicaptensport Nederland (SPGN) en de Nederlandse bond voor aangepaste sporten (NebasNsg). Zie ook: www.spgn.nl.

Via Stichting SCORE ondersteunt de NCDO de Paralympische voorbereiding van een Zuid-Afrikaanse atlete, Jane Mandeau. Jane won bij de Paralympics van 2000 al een bronzen medaille op het onderdeel discuswerpen.

Op zondag 2 november 2003 overhandigde Ronald Berkvens namens de NCDO tijdens de finaledag van de Wheelchair Tennis Masters 2003 te Amersfoort een cheque ter waarde van € 102.155,- aan Ruurd de Boer, voorzitter van de Rolstoeltenniscommissie van de Internationale Tennisbond (ITF). De Rolstoeltenniscommissie heeft een groot-schalig programma – het Wheelchair Tennis Silver Fund – opgezet om het rolstoeltennis

in ontwikkelingslanden te promoten en mogelijk te maken.

(zie: www.itfwheelchairtennis.com)

De Nederlandse tennisbond (KNLTB) en de ITF zullen deze middelen gebruiken om rolstoeltennissers uit Zuid-Afrika, Sri Lanka en Indonesië goed voor te bereiden op en deel te laten nemen aan de Paralympics in Athene. Daarnaast zal in deze drie landen en in Bolivia gewerkt worden aan de versterking van de rolstoeltennissport.

De NCDO werkt verder onder andere met het Internationaal Paralympisch Comité (IPC), de Nederlandse Bond voor Aangepaste Sporten (NebasNsg) en Respo DS-DI aan voorstellen die vanuit het Fonds Extra Impuls Paralympics gefinancierd kunnen worden. Voor meer informatie: www.ncdo.nl of r.berkvens@ncdo.nl.

Topvoetballers spelen wedstrijd tegen armoede

Topvoetballers Ronaldo en Zinedine Zidane spelen op maandag 15 december 2003 in het St. Jakob Park Stadion in het Zwitserse Basel een internationale 'Voetbalwedstrijd tegen Armoede.' De beide goodwillambassadeurs van het VN-ontwikkelingsprogramma UNDP nodigen hiervoor veertig vrienden en collega's van andere Europese voetbalclubs uit. De Italiaanse scheidsrechter Pierluigi Collina zal de wedstrijd fluiten.

Het percentage mensen in de wereld dat in absolute armoede leeft is de laatste 10 jaar weliswaar van 32% naar 23% gedaald, maar door de bevolkings-